

ZAVIČAJNI MUZEJ VARAŽDINSKE TOPLICE

1. SKUPLJANJE GRAĐE

1.1. Kupnja

- Muzej je tijekom lipnja 2009. g. od Marije Habek iz Trnovca kod Varaždina otkupio etnografsku građu tj. tekstilne predmete koji su porijeklom vezani za područje sela Kelemen i obitelj Šambarek. Otkupljeni su sljedeći predmeti: ručnik, prekrivač za komodu, plahta, veliki prekrivač za krevet, prekrivač sa vezanim uzorkom i stolnjak.

1.2. Terensko istraživanje

Arheološka istraživanja provedena su za potrebe rekonstrukcija ulica Ivana Tkalčića i Nad zidom u samom gradskom centru Varaždinskih Toplica. Investitor radova uređenja ulica bio je Grad Varaždinske Toplice. Kako su naveden ulice u sklopu zaštićene kulturno-povijesne zone u Varaždinskim Toplicama i kako su radovi na uređenju ulica zadirali u dublje zemljane slojeve Muzej je od strane Konzervatorskog odjela iz Varaždina bio određen za arheološki nadzor i prikupljanje novih arheoloških nalaza i podataka kao i novih spoznaja o antičkom naseljavanju ovog terena. Stručni arheološki nadzor od početka radova od mjeseca veljače obavljala je arheologinja Spomenka Vlahović. Tijekom stručnog nadzora i manjih arheoloških iskapanja na objema pozicijama u ulicama otkrivene su povijesne strukture i cjeline koje govore u prilog stoljetnoj tradiciji korištenja termalne ljekovite vode u Varaždinskim Toplicama. Svi provedeni arheološki radovi izvođeni su većinom ručnim iskopom pomoću dva radnika građevinske firme "Graditelj" iz Gornje Poljane, dok je za potrebe otvaranja manje arheološke sonde u ulici Nad zidom korištena i mehanizacija tj. manji bager. Arheološki radovi otkrili su u ulici Nad zidom vrlo vrijednu povijesnu mrežu raznih kanala za odvod termalne vode iz nekadašnjeg secesijskog hotela "Josipova kupelj" koji je nakon drugog svjetskog rata bio srušen, a na današnjem mjestu se nalazi šetnica i manji gradski park. Tako se prvi put stekao uvid u sustav opskrbe termalnom vodom vezan za povijesni hotel u centru grada. Svi otkriveni kanali, razni šahtovi fotografirani su, istraženi, obrađeni od strane arheologa i ucrtani od službenog geodeta u poseban elaborat koji prikazuje

njihove karakteristike sa smještajem. Potrebno je napomenuti, kako su dobiveni arheološki podaci i smjerovi kanala na toj lokaciji se kasnije nadovezali na drugu lokaciju tj. ulicu Ivana Tkalčića. Zahvaljujući arheološkom nadzoru i radovima po prvi puta se tijekom rekonstrukcije ulica u Varaždinskim Toplicama mogla upoznati organizirana mreža podzemnih odvodnih kanala za odvod i dovod termalne vode sa preklopnim pločama od pješčenjaka u zaštićenoj povijesnoj jezgri Varaždinskih Toplica. Tijekom iskopa kanala utvrđeno je da su pojedini u vrlo dobrom građevinskom stanju i da funkcioniraju i danas. Dva najveća otkrivena na položaju gornje gradske terase, danas oko ulice Nad zidom, gdje se termalna voda odvodi u ulicu Ivana Tkalčića utvrđeno je, kako se i danas nesmetano odvija proces formiranja sloja koji se naziva "fango". Po karakteristikama sivo – smeđe boje, debljine cca 30-40 cm. U ulici Nad zidom su dva veća kamena kanala zaštićena nakon otkopavanja zatrpavanjem batudom, dok je na pojedinim mjestima bilo izvršeno zazidavanje kanala prema licu očuvane građevinske strukture nekadašnjeg secesijskog hotela arhitekta Aladara Vladimira Baranyaia, s ciljem nesmetanog protjecanja termalne vode. Na zahtjev Konzervatorskog odjela iz Varaždina na spomenutoj lokaciji na zadanom položaju otkopana je manja sonda 3x3 metra. Prilikom iskopa sonde naišlo se na kameni kanal, dok su u slojevima otkriveni fragmenti uporabne keramike i tragovi gareži sa ciglom. Sonda je iskopana do dubine od 3 metra.

U ulici Ivana Tkalčića je uz padinu današnje crkve sv. Martina biskupa bio otkriven segment sa pilotima koji su ukopani na pravilnim razmacima i na dubini od 2,80 cm. Radovima je utvrđeno kako je pilotaža izvedena za potrebe stabilizacije brežuljka i padine na kojoj se smjestila barokna crkva. Arheološki nadzor na spomenutim lokacijama trajao je sve do 30. srpnja 2009. Prilikom radova izrađen je sva arheološka dokumentacija sa geodetskim podlogama i skicama, sakupljeni su svi arheološki nalazi i izrađena je detaljna foto-dokumentacija.

Za potrebe arheološkog nadzora i istraživanja Grad Varaždinske Toplice osigurao je potrebna financijska sredstva u iznosu od 72.799,50 kn.

1.3. Darovanje

Za etnografsku zbirku Muzeja komunalni redar grada Varaždinske Toplice Željko Levatić poklonio je drvenu špricu za radove u vinogradu. Šprica je izrađena od drveta i ovalnog je oblika. Visina šprice je 46, a širina 36 cm. U gornjem dijelu nalazi se kružni manji otvor kroz

koji se ulijeva tekućina za špricanje vinograda. Sa vanjske strane na šprici su vidljivi tragovi zelene boje najvjerojatnije od galice. Na lijevoj strani nalazi se manji nastavak za ručnu pumpu. Drvena šprica nosila se nekada na leđima i prema usmenim podacima uzetima od darovatelja saznali smo da potječe iz sela Gornja Poljana iz obitelji Bubanić i da se najvjerojatnije koristila sve do 1950-ih godina.

2. ZAŠTITA

2.1. Preventivna zaštita

Muzej je tijekom siječnja pokrenuo projekt obnove povijesne zaštićene ograde ispred arheološkog lokaliteta Aquae Iasae u samom centru grada.

U dogovoru sa Konzervatorskim odjelom iz Varaždina izvedena je preventivna zaštita sa djelomičnom restauracijom željeznih polja ograde, dok je na ulaznom djelu prema muzejskim podacima i smjernicama konzervatora izrađena replika ulaznih vrata sa ukrasima. Radove uređenja i izrade replike povijesnih vrata u arheološki park izradio je domaći majstor iz obrta za metalnu proizvodnju "Bujanec" iz Škarnika. Grad Varaždinske Toplice je u cijelosti pokrio trošak projekta u visini od 19,000,00 kn.

2.3. Restauracija

- Tijekom siječnja u Muzej je od strane Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba, iz radionice za restauriranje papira i kože vraćena likovna zbirka koja se sastoji od 14 grafičkih listova s prikazima križnog puta. Autori su: Joseph von Fuerich i Aloisa Petrak. Likovna zbirka potječe iz župne crkve Mađarevo i datira se u 19. st. Inventarni broj umjetnine je LF 180. Stručne radove u radionicu u Zagrebu izvodio je restaurator Marinko Prlić. Radovi su izvođeni zbog velike štete koju je prouzrokovala vlaga, plijesan i neadekvatan smještaj u navedenoj župi.
- Tijekom kolovoza u Muzej je predana restaurirana zbirka povijesnih tlocrta važnijih kupališnih objekata Varaždinskih Toplica. Radove je u radionici za restauriranje papira i kože vodila Andreja Dragojević. Restaurirani su sljedeći nacrti i tlocrti iz povijesne zbirke Muzeja: nacrt za pregradnju pučke kupelji autora Antuna Samobora (papir, tuš u boji), naris povećanja i preustrojenja kupelji u Varaždinskim Toplicama autora Antuna

Samobora (papir i tuš u boji), poprečni presjek autor Antun Samobor (papir i tuš u boji), tlocrt pučke kupelji autor Antun Samobor (papir i tuš u boji) i nacrt predija Lovrentovec iz 1855. g. autora Marka Hallera (papir, tuš i akvarel).

- Tijekom rujna u suradnji s Hrvatskim restauratorskim zavodom iz Zagreba i Restauratorskim centrom Ludbreg izrađen je na inicijativu Muzeja prijedlog konzervatorsko-restauratorskih radova na zastavi Dobrovoljnog vatrogasnog društva Varaždinske Toplice. Spomenuta povijesna vatrogasna zastava nalazi se u povijesnoj zbirci muzeja i datira u prvu polovicu 20. st. Zbog vrlo lošeg stanja zastave konzervator savjetnik iz Ludbrega gđa. Venija Vučković sa suradnicima zaprimila je umjetninu dne 18.9.2009. u restauratorskom centru Ludbreg gdje je ista podvrgnuta dezinfekciji i otprašivanju. Zastava se pripisuje radionici J. Neškudla iz Ljubljane, datira se u prvu polovicu 20. st., dimenzija 150 x 115 cm. Cijelinu čini drveni nosač sa zakovicama, zastavna traka sa tekstom i ukrasni metalni vršak. Zastava ima dva lica. Na prednjem licu na crvenoj podlozi nalazi se zlatovezom izvezen grb sa simbolima vatrogastva u središtu, te natpisom "Dobrovoljno vatrogasno društvo" "Varaždinske Toplice". Drugo lice izrađeno je od svjetlo ružičaste tkanine koja u središnjem dijelu ima lik sv. Fabijana, ispod lika nalazi se izvezen natpis: "Pomoz Bog!", a lijevo i desno godine "1890" i "1926". Restauratorski radovi na zastavi razvrstani su u pet različitih faza. Prvu fazu radova u visini od 5.796,00 kn pokriva Vatrogasna zajednica Grada Varaždinske Toplice.

3. DOKUMENTACIJA

3.6. Hemeroteka

Hemeroteka se punila člancima kulturnog sadržaja koji se odnose na Zavičajni muzej Varaždinske Toplice, na tijek arheoloških radova na antičkom nalazištu, kao i na cjelokupne aktivnosti i društveni život Grada Varaždinske Toplice. Iz većine dnevnih tiskovina izdvojeno je 154 novinska članka. Upis i obrada članaka provedena je na klasičan način.

4. KNJIŽNICA

4.4. Služba i usluge za korisnike

Tijekom godine Muzej je pružao različite usluge i savjetovanja, te radio na izdavanju stručne literature vanjskim korisnicima. Izrađeno je nekoliko radova: Ivona Cvetko sa Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu izradila je stručni rad "Varaždinske Toplice – lječilišni park", Dijana Šebečić iz Prve gimnazije Varaždin izradila je završni rad na temu "Zavičajni muzej Varaždinske Toplice" i Sanja Vuk sa Filozofskog fakulteta i Sveučilišta u Zadru izradila je rad "Varaždinske Toplice u doba Rimljana, Aquae Iasae".

5. STALNI POSTAV

5.1. Novi stalni postav

Muzej posljednjih godina intenzivno radi na novom stalnom arheološkom postavu. Tijekom 2009. g. Nikolina Jelavić Mitrović, dipl. dizajnerica iz Zagreba po narudžbi i u suradnji sa muzejom izradila je stručan opsežni projekt i dokumentaciju za novi stalni arheološki postav. Projektna dokumentacija nosi naziv "Izvedbeni projekt oblikovanja 1. faze stalnog postava Zavičajnog muzeja". Voditeljica projekta je Spomenka Vlahović. Autorice koncepcije postava su: Dora Kušan Špalj, kustosica i Dorica Nemeth-Ehrlich kustosica Arheološkog muzeja iz Zagreba. U projektu je predviđena i 3D vizualizacija koju je izradio studio Kušan iz Zagreba, te ambijentalna glazba koju je definirao Vjeran Šalamon.

Dvije stručne recenzije novog postava izradili su ovlašteni recenzenti: Nikola Albaneže i Željka Kolveshi, muzejska savjetnica u Muzeju grada Zagreba. Financijski trošak izrade recenzija pokrio je osnivač muzeja Grad Varaždinske Toplice.

6. STRUČNI RAD

6.3. Revizija građe

U muzeju se provodila revizija muzejske građe, a podaci su se unosili u program M++. Stanje po zbirkama u M++ za 2009. g. je sljedeće: Arheološka zbirka: 1499, Balneološka zbirka: 141, Etnografska zbirka: 176, Kulturno-povijesna zbirka: 290, Likovni fundus: 300 i Povijesna zbirka: 62.

6.5. Posudbe i davanje na uvid

- Za knjigu autora Ivana Milotića *Rimska cestovna baština na tlu Hrvatske* dozvoljeno je fotografiranje pojedinih arheoloških eksponata. Izrađena je muzeološka dokumentacija predmeta na CD-u koja je dana autoru knjige na korištenje.
- Sandri Čovran sa Sveučilišta u Zadru stavljena je na raspolaganje stručna balneološka literatura za potrebe izrade magistarskog rada na Odjelu za turizam i komunikacijske znanosti.
- Iz zbirke likovni fundus Zavičajnog muzeja muzejskoj savjetnici Mirjani Dučakijević iz Gradskog muzeja Varaždin posuđena je slika slikarice Vere Kuntner pod nazivom *Mali portret* iz 1966. g., inv. br. LF 48., grafički kolaž za katalog i izložbu navedene slikarice iz Varaždina.

6.9. Stručna pomoć i konzultacije

- Za potrebe snimanja znanstveno-popularnog filma Hrvatskog filmskog saveza iz Zagreba kustosica muzeja napisala je stručni tekst o Varaždinskim Toplicama i antičkom nalazištu Aquae Iasae. Projekt je realiziran u sklopu radionice za dokumentarni film i s redateljem Damirom Čučićem. Radionica je bila dio programa 11. škole medijske kulture dr. Ante Peterlić koja se održala u Varaždinskim Toplicama od 22. do 31. kolovoza 2009.
- Za potrebe izrade postava NOB-a u Gabrinovcu kraj Varaždinskih Toplica kustosica muzeja izdvojila je i skenirala povijesnu građu s fotodokumentacijom na traženje Udruge antifašističkih boraca i antifašista općina i grada Ludbrega. Muzejska građa bit će izložena u Gabrinovcu u sklopu bivše bolnice iz Drugoga svjetskog rata. Muzejski postav izradit će kustosica muzeja sa predsjednikom udruge Milivojem Dretarom.

6.11. Djelovanje u strukovnim društvima

Kustosica muzeja učlanjena je u Društvo povjesničara varaždinske županije "Historia warasdiensis" .

6.13. Ostalo

Kustosica muzeja radila je u knjižnici na poslovima sakupljanja podataka, fotografija i dokumenata za pripremu monografije *Dobrovoljno vatrogasno društvo Varaždinske Toplice 1889.- 2009.* Za potrebe popunjavanja fotodokumentacije kustosica muzeja surađivala je sa Boženom Samobor, Nevenkom Anđel i župnikom župe sv. Martina Stjepanom Mostečakom. Autorica monografije je Biserka Vlahović, povjesničarka hrvatskog vatrogastva koja je od strane Grada Varaždinske Toplice, a u suradnji sa Zavičajnim muzejom Varaždinske Toplice bila zadužena za projekt tiskanja monografije kojom se obilježavala 120. obljetnica djelovanja vatrogasnog društva u Varaždinskim Toplicama. Promocija monografije DVD-a Varaždinske Toplice bila je na dan Grada Varaždinske Toplice na Lovrečevo 9. kolovoza 2009. u hotelu "Minerva" u Varaždinskim Toplicama.

Financijski trošak tiskanja monografije pokrio je Grad Varaždinske Toplice. Tiskano je 1200 primjerka. Knjiga je tiskana u nakladničkoj kući "Tonimir" Varaždinske Toplice, urednički odbor činili su: Dragutin Kranjčec (gradonačelnik), Miroslav Hreljac (tajnik grada), Spomenka Vlahović (ravnatelj muzeja), Biserka Vlahović (autor) i predstavnici Gradske vatrogasne zajednice Varaždinske Toplice Milan Čolja i Dominik Dušak. Lektorske radove izvršila je Gordana Foder, grafičke radove Gordana Foder i Biserka Vlahović, prijepis Gordana Foder, prijevodi Spomenka Vlahović - njemački jezik i Zoran Dučakijević - engleski jezik.

7. ZNANSTVENI RAD

7.2. Publicirani radovi

- Akademija medicinskih znanosti Hrvatske i Odbor za zdravstveni turizam i prirodne ljekovite činitelje organizirali su u 2009. g. prigodom 300 godina balneoloških analiza u Hrvatskoj znanstveni skup u Zagrebu i Varaždinskim Toplicama 20. listopada. Tom prigodom kustosica muzeja u Zagrebu održala je stručno predavanje s prezentacijom "Povijesni pregled termomineralne vode u Varaždinskim Toplicama na temelju knjižnog fonda Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice". Prilikom obilježavanja godišnjice tiskan je i pregledni rad kustosice u Zborniku radova koji je izdan o 300. obljetnici prve balneološke analize termomineralne vode Varaždinskih Toplica (1709.- 2009.). Pregledni rad sa istim naslovom kao predavanje je objavljen u zborniku na stranicama 84-91.

Tiskanje zbornika financijski su podržali Grad Varaždinske Toplice i Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice.

- Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Grad Varaždin i Varaždinska županija u 2009. g. bili su organizatori obilježavanja 800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina 1209.- 2009. Tom prigodom tiskan je Zbornik radova znanstvenog skupa koji je bio održan 3. i 4. prosinca 2009. u Varaždinu. Kustosica muzeja u zborniku je objavila pregledni rad UDK: 94(497.5"Varaždinske Toplice) 1868 – 1918 pod naslovom "Povijesno – topografski opis odličnog sumpornog kupališnog lječilišta Varaždinske Toplice u Kraljevini Hrvatskoj" str. 316- 332. Na znanstvenom skupu kustosica muzeja je sudjelovala s predavanjem i prezentacijom u zgradi županijske palače u Varaždinu sa istim naslovom.
- Kustosica muzeja objavila je 2 izvorna znanstvena rada u časopisu za književnost umjetnost kulturu u Zagrebu, KAJ broj 4- 5 2009. pod naslovom: "Izgradnja replike rimske keramičke peći u Varaždinskim Toplicama" UDK 72:738Aquaе Iasae (091)(497.5) izvorni znanstveni rad str. 81-90. u rubrici graditeljsko nasljeđe i rad pod naslovom "Tradicijaska etno kuća iz Varaždinskih Toplica, Konzervatorsko – restauratorski radovi obnove krovišta etno kuće 2006. i 2007. godine" UDK 398.341:72.02 Varaždinske Toplice (091) (497.5) str. 91-98. u rubrici tradicijska kultura.

9. IZLOŽBENA DJELATNOST

- *Dobrovoljno vatrogasno društvo Varaždinske Toplice 1889.-2009.*

Mjesto održavanja i prostor: Varaždinske Toplice, novosagrađeni vatrogasni dom

Vrijeme trajanja: 12. svibnja – 12. lipnja 2009.

Autorice stručne koncepcije: Spomenka Vlahović i Biserka Vlahović

Autorica likovnog postava: Spomenka Vlahović

Opseg: povijesna vatrogasna zastava društva i 89 povijesnih dokumenta, letaka, fotografija i rukopisa zapovjednika društva

Vrsta izložbe: povijesna, dokumentarna

Tema: izložba je imala zadatak predstaviti dugogodišnju povijest djelovanja Dobrovoljnog vatrogasnog društva Varaždinske Toplice koje je 2009. g. slavilo 120 godina djelovanja. Iz povijesne muzejske zbirke izabrana je originalna vatrogasna dokumentacija društva koju čuva muzej i nekoliko vrijednih eksponata kao povijesna vatrogasna zastava i primjerci

vatrogasnih starih štrcaljki. Osim obilježavanja važnog jubileja djelovanja društva povod za izložbu bilo je i otvaranje novog vatrogasnog doma u Varaždinskim Toplicama koji je otvoren zajedno sa izložbom dana 12. svibnja 2009.

11. EDUKATIVNA DJELATNOST

11.3. Radionice i igraonice

Povodom međunarodnog dana muzeja 2009. na arheološkom lokalitetu Zavičajni muzej Varaždinske Toplice organizirao je u suradnji sa Hrvatskim keramičarskim društvom "Kerameikonom" iz Varaždina stručnu radionicu izgradnje replike rimske keramičke peći. Radionica je trajala od 4. - 9. svibnja 2009. Voditelj radionice i izgradnje rimske peći bio je prof. dr. Bernd Pfannkuche iz Njemačke vodeći stručnjak za izgradnju peći, član Međunarodne akademije za keramiku u Ženevi i umjetnik koji se bavi područjem arhitekturne keramike. Stručni suradnici u projektu bili su: keramičarke Blaženka Šoić – Štebih i Danijela Pičuljan, profesori i učenici srednje Graditeljske škole iz Čakovca. Tijekom navedenog razdoblja na antičkom lokalitetu u Varaždinskim Toplicama izgrađena je replika rimske peći za keramiku prema detaljnoj dokumentaciji koju su izradili prof. Bernd Pfannkuche i Spomenka Vlahović. Dozvolu prema zadanim kriterijima izdao je Konzervatorski odjel u Varaždinu. Peć je izgrađena zahvaljujući javnom natječaju na koji se javio muzej sa spomenutim projektom i dobio financijsku potporu za projekt izgradnje u visini od 57,000,00 kn, sredstva su ostvarena u kategoriji "Čuvajmo nasljeđe". Dio troškova u visini od 11,000,00 kuna pokrio je osnivač muzeja Grad Varaždinske Toplice. Peć je izgrađena po uzoru na peći rimskih keramičara i peć koja je nađena u Varaždinskim Toplicama, kapacitet unutrašnjosti je između 200- 250 litara, radna temperatura peći uz relativno zagrijavanje bit će između 900-1000° C. Peć će se koristiti za godišnje prigodne radionice, a u njoj će se peći rimski keramički oblici rađeni po uzoru na keramiku koja je otkrivena u sklopu antičkog lokaliteta u Toplicama.

12. ODNOSI S JAVNOŠĆU

12.1. Press

Sva muzejska događanja praćena su u dnevnom tisku: Varaždinske vijesti, Regionalni tjednik, Vjesnik i Većernji list, te putem radija Varaždin i Varaždinske televizije.

12.4. Promocije i prezentacije

Projekt rimske peći predstavljen je 6. kolovoza 2009. u Varaždinskim Toplicama predstavnicima Zagrebačke banke i građanima.

15. FINACIJE

15.1. Izvori financiranja

- Lokalna samouprava: 80 %
- Vlastiti prihod: 5 %
- Sponzorstvo: 15 %

15.2. Investicije

93,799,00 kn